

23. Filankovskij, V. V., 2000. Teorija i praktika formirovanija professional'noj gotovnosti uchitelja fizicheskoj kul'tury: *dissertacija doktora pedagogičeskikh nauk: 13.00.01; 13.00.04*, Stavropol', 459 s.
24. Filippieva, O. A., 2008. Pidhotovka maibutnix uchytelev pochatkovykh klasiv do valeolohichnoho vykhovannia uchniv, *Avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.04*, Kirovohrad, 23 s.
25. Shapovalova, I., 2014. Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnix uchytelev fizychnoi kultury v konteksti pidhotovky do profesiinoho samovdoskonalennia. *Pedahohichnyi dyskurs. Vyp. 17*. s. 204–208.
26. Shved, L. V., 2007. Podgotovka studentov pedvuza k formirovaniju zdorovogo obraza zhizni v shkol'nikov: *dissertacija kandidata pedagogičeskikh nauk: 13.00.08*, Cheboksary. 196 s.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-417-422>
УДК 378.147.091.31.042–047.22:81'243

Трофименко Анастасія Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3347-4635>

trofimenko2006@gmail.com

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розглянуто сутність компетентнісного підходу, його значущість у системі професійно-орієнтованої підготовки студентів, специфіка застосування цього підходу до навчання дисципліни «Іноземна мова», проаналізовані різні точки зору на особливості формування й розвитку професійної складової майбутнього випускника вузу. Вказаний підхід може бути реалізований лише в умовах особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій навчання з урахуванням єдиного освітнього простору, у якому без перешкод майбутній спеціаліст може вивчати мову й літературу, історію різних народів, налагоджувати контакти, спілкуватися з іноземними колегами, реалізуючи свої пріоритети та цінності, а також обмінюватись досвідом та інформацією, удосконалювати свій фаховий рівень упродовж усього життя, і далі здобувати освіту в будь-якому закордонному закладі вищої освіти, або отримати відповідну кваліфікацію за кордоном на основі певного завершеного циклу освіти.

Освітні пріоритети мають змінюватися залежно від необхідності досягнення студентами певного рівня сформованості компетентності в професійній діяльності до готовності майбутніх фахівців реалізувати набутий набір компетенцій у навколишній дійсності, здатність до взаємодії, уміння поєднувати свої зусилля в команді, конкурувати на ринку праці. Актуальність компетентнісного підходу в системі професійно-орієнтованої підготовки студентів вузу обумовлена входженням вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір.

Орієнтація на компетентність докорінно змінює суть системи професійної освіти, проектуючи принципово інший кінцевий її результат.

Отже, компетентність – це особлива властивість особистості систематично, ефективно й надійно виконувати складну професійно-орієнтовану діяльність в умовах полікультурного простору.

Ключові слова: професійна компетентність; навчальні компетентності; професійна готовність; компетентнісно-орієнтована освіта.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього фахівця передбачає формування не тільки знань, умінь і навичок, але й насамперед комплексу компетенцій і компетентностей, які є кінцевими результатами навчання. Основними компетенціями, які потребує професійна діяльність та сучасне життя, є ті, що пов'язані з оволодінням усною й письмовою рідною та іншими мовами, ті, що формують потребу знаходити, застосовувати та аналізувати інформацію, користуватися сучасними інформаційними технологіями, постійно навчатися, як в особистому плані, так і в професійному.

Важливе значення для професійного становлення майбутнього спеціаліста має формування навчальних компетентностей. Предмети гуманітарного циклу (мова, література, історія, іноземна мова) дають можливість студенту самоорганізуватися, інтерпретувати свої професійні позиції, осмислити себе в контексті різних культур, сформувані життєві пріоритети, традиції скрізь призму цінностей, властивих іншим народам, співвіднести себе з людиною, мову, історію якої вивчає. Цей підхід може бути втілений лише в умовах особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій навчання з урахуванням єдиного освітнього середовища, у якому майбутній спеціаліст без перешкод зможе вивчати мову й літературу, історію різних народів, спілкуватися з іноземними колегами, реалізуючи свої цінності та пріоритети, налагоджувати контакти, а також обмінюватися досвідом і інформацією, покращувати свій фаховий рівень упродовж усього життя, і далі здобувати освіту в будь-якому закордонному ЗВО, або набути відповідної кваліфікації за кордоном на основі певного завершеного циклу освіти.

Володіння іноземною мовою є органічним компонентом визначеного освітніми стандартами рівня підготовки, який забезпечує професійну мобільність спеціалістів. У зв'язку з цим проблема становлення іншомовної комунікативної професійної складової набуває особливого значення в умовах полікультурного освітнього середовища (В.І. Байденко, С.А. Дружилов, П.В. Сисоєв та ін.). Сукупність компетенцій: соціально-політичної, інформаційної, комунікативної, соціокультурної, професійної — має на меті забезпечити готовність майбутніх фахівців до адаптації й самовизначення в умовах нових інформаційних технологій, до утворення й саморозвитку впродовж усього життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальний аналіз періодичної навчально-методичної, психолого-педагогічної літератури, науково-методичних видань, з досліджуваної теми свідчить про те, що сформовано валідне наукове підґрунтя, у контексті якого доцільно й далі здійснювати науковий пошук у визначеному напрямі. Це стосується насамперед:

– теорії розвитку педагогічної освіти в Україні (О. Мороз, А. Алексюк, В. Кравець, М. Щербань та ін.);

– досліджень філософії сучасної освіти, визначення її методологічної основи (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, С. Кримський, М. Михальченко та ін.);

- психолого-педагогічних основ професійного розвитку особистості (О. Глузман, М. Євтух, В. Луговий, С. Максименко, Н. Ничкало, І. Підласий та ін.);
- теорії діяльності й розвитку особистості (Ю. Бабанський, О. Балл, І. Бех, О. Киричук, Т. Яценко та ін.);
- досліджень проблем забезпечення особистісно-орієнтованої компетентнісної освіти (О. Кондаков, В. Краєвський, І. Підласий, О. Пометун, О. Овчарук, В. Семіченко, А. Хуторской, В. Чайка, С. Шишов та ін).

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Загальні підходи до формування професійної компетентності фахівця, потребують дослідження більш конкретних умов та варіантів їхньої реалізації в організації педагогічного процесу, оптимального для формування системи професійних компетенцій у межах підготовки фахівця за визначеною спеціалізацією. Орієнтація на компетентність докорінно змінює суть системи професійної освіти, проектуючи принципово інший кінцевий її результат. Звісно, проблеми компетентнісної освіти більш глибоко досліджені в умовах закладів загальної середньої освіти, оскільки категорії компетенцій і компетентності є ключовими в процесі формування концепції переходу на 12-и бальну систему оцінювання навчальних досягнень школярів. Водночас подальший науковий пошук у цьому напрямі буде продуктивним лише за умови, коли він буде здійснюватися в узгодженій взаємодії освітніх систем середньої та вищої школи, оскільки йдеться про розроблення цілісної концепції забезпечення освітньої діяльності особистості впродовж життя. Отже, мета та завдання цієї статті дослідити розвиток іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця в цих умовах.

Компетентнісна модель, на відміну від знанневої, передбачає не тільки отримання певного обсягу академічних знань, а й практично-орієнтоване застосування отриманих знань у професійно-орієнтованій діяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Метою компетентнісно-орієнтованої освіти є подолання розриву між освітою та вимогами життя. Освітні пріоритети мають змінюватися з огляду на необхідність досягнення студентами певного рівня сформованості компетентності в професійній діяльності до готовності майбутніх фахівців реалізувати набутий набір компетенцій у навколишній дійсності, здатність до взаємодії, умінню поєднувати свої зусилля в команді, конкурувати на ринку праці. Актуальність компетентнісного підходу в системі професійно-орієнтованої підготовки студентів вузу обумовлена входженням вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір.

З низки характеристик поняття «професійна компетентність», що згадується в роботах різних авторів [1;2;3;4], можна виділити такі важливі складники:

1. Професійну кваліфікованість: знання, вміння й навички професійної сфери, здатність до продуктивного володіння сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями, необхідними для здійснення професійно-орієнтованої діяльності.

2. Професійну готовність: вміння на діяльнісному рівні освоювати нові знання, інструментарій, перспективні інформаційні та комп'ютерні технології, здатність до успішного пошуку, освоєння та використання необхідної наукової інформації, вміння вчитися і вчити інших.

3. Комунікативну підготовленість: володіння рідною та іноземними мовами, в тому числі здатність застосовувати лексику базових і суміжних наук і галузей,

понятійний апарат, володіння комунікативними та інформаційними технологіями, знання авторського права, основ патентознавства, правової сфери трудових відносин, управління колективом та ділової етики професійного спілкування, вміння застосовувати їх за оптимального поєднання авторитаризму й демократичності, вести дискусію, мотивувати й обстоювати свої рішення на основі вербального, образного чи іншого адекватного сприйняття вираження професійно-спрямованого змісту, необхідного для здійснення міжкультурної комунікації в умовах полікультурного освітнього середовища.

4. Володіння методами техніко-економічного, екологічно-орієнтованого аналізу виробництва задля його раціоналізації та гуманізації.

5. Креативну підготовленість: здатність до критичного мислення, пошуку принципово нових підходів до вирішення відомих завдань і інноваційних проблем, як у професійній сфері, так і в суміжних царинах науки, техніки й галузі гуманітарних дисциплін.

6. Розуміння тенденцій та основних напрямів розвитку професійної області та техносфери загалом у поєднанні з духовними, політичними, соціальними та економічними процесами.

7. Стійкі професійно значущі особистісні якості, як відповідальність, цілеспрямованість, рішучість, толерантність, емпатія, вимогливість і самокритичність за високої самооцінки.

У понятті «професійна компетентність» відбивається такий ступінь оволодіння людиною психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає наявним у суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам [2; 4]. Для досягнення професіоналізму потрібні відповідні здібності, бажання й готовність до безперервної освіти, самоосвіти й постійного вдосконалення.

Отже, під професіоналізмом нами розуміється особлива властивість особистості систематично, ефективно і надійно виконувати складну професійно-орієнтовану діяльність в умовах полікультурного простору. У зв'язку з цим, поняття професіоналізму не обмежується характеристиками висококваліфікованої праці, це й особливий світогляд людини.

На нашу думку, необхідно виділити і змістовно визначити такі компоненти в якості складових професійної компетентності студента: мотиваційно-вольовий, функціональний, комунікативний і рефлексивний [3].

Мотиваційно-вольовий компонент передбачає цілі, мотиви, потреби, ціннісні установки, стимулює творчий прояв особистості в професії; включає в себе наявність інтересу до професійної діяльності.

Функціональний (від лат. *Functio* – виконання) компонент у загальному випадку проявляється у вигляді знань про способи професійно-спрямованої діяльності, необхідних фахівцю для проектування й реалізації певних технологій.

Комунікативний (від лат. *Communico* – пов'язую, спілкуюся) компонент професійної компетентності включає аналізувати, висловлювати судження, вміння ясно й чітко висловлювати думки, аргументувати, переконувати, доводити, передавати раціональну й емоційну інформацію, погоджувати свої дії з діями колег, встановлювати міжособистісні зв'язки, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових та професійних ситуаціях, організувати й підтримувати діалог.

Рефлексивний (від лат. *Reflexio* – звернення назад) компонент проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких властивостей і якостей, як ініціативність, креативність, націленість на співпрацю, схильність до самоаналізу, співтворчість. Рефлексивний компонент є регулятором пошуку особистісних смислів у

спілкуванні з людьми, особистісних досягнень, самоврядування, а також збудників самопізнання, вдосконалення майстерності та формування індивідуального стилю роботи професійного зростання [3, с. 3].

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Необхідно зазначити, що розвиток вказаних складових професійної компетентності студентів та випускників не можна розглядати ізольовано, оскільки вони носять інтегративний, цілісний характер, будучи підсумковим результатом інтегративної системи професійної підготовки.

У процесі професійного становлення майбутніх випускників немовного вузу компетентність формується вже на стадії загальнопрофесійної підготовки студентів. Але, якщо навчання в немовному вузі треба розглядати як процес формування базових основ професійної компетентності, то безперервну освіту впродовж усього життя – як необхідну умову підвищення кваліфікації в процесі розвитку і вдосконалення професійної компетентності і професійної майстерності особистості.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Бех, І. Д., 2003. *Виховання особистості*: навч.-метод. посібник: у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 280 с.
2. Дичківська, І. М., 2004. *Інноваційні педагогічні технології*: навчальний посібник. Київ: Академвидав, с. 276–295.
3. Євтух, М. Б., 1996. Розвиток освіти й педагогічної думки в Україні (кінець XVIII – перша половина XIX століття), *Автореферат дисертації доктора педагогічних наук*. Київ, 70 с.
4. Сохань, Л. В., Єрмакова, І. Г. та Несен, Г. М. ред., 2003. *Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник*, Київ: Богдана, 520 с.

DEVELOPMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE CONDITIONS OF POLY CULTURAL ENVIRONMENT

Anastasiia Trofymenko,

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD),

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University,

Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3347-4635>

trofymenko2006@gmail.com

Abstract. The article deals with the essence of the competence approach, its importance in the system of vocationally-oriented training of students, the specifics of the application of this approach to teaching the discipline «Foreign language», analyzes various points of view on the peculiarities of formation and development of the professional component of the future graduate of the university. Such an approach can be implemented only in the context of personally-oriented pedagogical teaching technologies, taking into account a single educational space, in which the future specialist will be able to study the history of different peoples, language and literature

without difficulty, communicate with foreign specialists, establish contacts as well as share information and experience, improve their professional life-long professional qualifications, continue their education at any foreign university, or obtain an appropriate qualification abroad based on certain completed cycle of education.

Educational priorities should be shifted from the need of students to achieve a certain level of competence in professional activities to the willingness of future professionals to realize the acquired set of competencies in the surrounding reality, the ability to interact and the ability to combine their efforts in a team and compete in the labor market. The relevance of the competence approach in the system of vocational training of university students is conditioned by the entry of national education into the international educational space.

The focus on competence fundamentally changes the essence of the vocational education system, projecting a fundamentally different result.

Therefore, competence is a special property of the person to systematically, effectively and reliably perform complex professional-oriented activities in the conditions of multicultural environment.

Keywords: professional competence, educational competences, professional readiness, competence-oriented education.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Bekh, I. D., 2003. *Vykhovannia osobystosti: navch.-metod. posibnyk: u 2 kn. Kn. 1. Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady*. Kyiv: Lybid, 280 s.
2. Dychkivska, I. M., 2004. *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: navch. posib.* Kyiv: Akademydav, s. 276–295.
3. Yevtukh, M. B., 1996. *Rozvytok osvity i pedahohichnoi dumky v Ukraini (kinets KhVIII persha polovyna KhIX stolittia), Avtoreferat dysertatsii doktora pedahohichnykh nauk*. Kyiv, 70 s.
4. Sokhan, L. V., Yermakova, I. H. Ta Nesen H. M., red., 2003. *Zhyttieva kompetentnist osobystosti: nauk.-metod. posib.*, Kyiv: Bohdana, 520 s.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-422-433>

УДК: 378.015.31.041:37.011.3-052

Фрицюк Валентина Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і професійної освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
Вінниця, Україна.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6133-2656>

valentina.frytsiuk@gmail.com

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

Анотація. У статті доведено необхідність визначити концептуальні засади формування готовності майбутніх учителів до професійного саморозвитку відповідно до сучасних і перспективних вимог сфери освіти, теоретичного